

اخلاق

همسایه‌داری و آپارتمان‌نشینی

محمد جواد فلاح

مطالعه www.imketab.ir عنوان کتاب: اخلاق همسایه‌داری و آپارتمان‌نشینی

نویسنده: محمدجواد فلاح

صفحه آرا: مرضیه بهنامی‌فر

ناشر: موسسه انتشارات کتاب نشر

لیتوگرافی چاپ و صحافی: مجتمع چاپ ایماژ

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۲۰۰۰۰ جلد

بها: ۲۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۵-۸

آدرس: تهران، زرتشت غربی، کوچه کامیار، نش طباطبایی رفیعی،

پلاک ۱۸، موسسه انتشارات کتاب نشر، تلفن: ۱۷-۸۸۹۷۸۴۱۴

سرشناسه: فلاح، محمدجواد، ۱۳۵۸ -

عنوان و نام پدیدآور: اخلاق همسایه‌داری و آپارتمان‌نشینی / محمدجواد فلاح.

مشخصات نشر: تهران: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، موسسه انتشارات کتاب نشر، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۹۶ ص.

فروست: ایستگاه مطالعه.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۵۰-۶۵-۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: این کتاب ویژه طرح ایستگاه مطالعه بوده و جهت توزیع در سراسر کشور می‌باشد.

موضوع: همسایگی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام

موضوع: همسایگی -- احادیث

موضوع: همسایگی

موضوع: آپارتمان‌نشینان

شناسه افزوده: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. موسسه انتشارات کتاب نشر

رده بندی کنگره: ۱۳۹۲: ۲۲۵/۳۲۵

رده بندی دیویی: ۳۹۷/۵۸۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۳۳۹۳۵۵

مقدمه

رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار با دبیر کل و مدیران ارشد نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در اسفندماه ۱۳۸۹ فرمودند:

«نهاد کتابخانه‌های عمومی با کمک سایر دستگاه‌های فرهنگی و اجتماعی کشور، برنامه‌هایی را طراحی نمایند که همه‌ی ایرانیان اهل مطالعه شوند.» طرح «ایستگاه مطالعه» یکی از برنامه‌های نهاد برای عمومی نمودن و ارتقای سرنانه‌ی مطالعه مفید در راستای تحقق رهنمودهای مقام معظم رهبری است. «ایستگاه مطالعه» به معنای آوردن کتابخانه به فضای ترددی مردم بوده و قفسه کتابی با پانزده عنوان کتاب مفید شامل پنج عنوان کتاب کودک و نوجوان و ده عنوان کتاب مخصوص بزرگسالان است.

کتاب‌های کودک و نوجوان عبارت است از یک عنوان مخصوص کودکان پیش دبستانی، یک عنوان ویژه‌ی کودکان سال‌های آغاز دبستان و یک عنوان برای کودکان سال‌های پایانی دبستان می‌شود یک عنوان از این کتاب‌ها نیز مخصوص نوجوان مقطع راهنمایی و عنوان دیگر خاص نوجوانان مقطع دبیرستان لحاظ شده و کتاب‌های بزرگسالان با موضوعاتی نظیر دین، داستان، شعر، خاطره و طنز، خانواده، تاریخ، اندیشه علیم و فنون، ادبیات و دانشی‌های عمومی و دو عنوان برای بزرگسالان با تحصیلات کمتر از مقطع راهنمایی در نظر گرفته شده است.

هر فرد می‌تواند با مراجعه به این ایستگاه کتاب مورد علاقه خود را انتخاب و در محل ایستگاه و یا هر محل دیگری مطالعه کرده و حداکثر پس از پانزده روز به همین ایستگاه یا هر یک از ایستگاه‌های مطالعه در سراسر کشور و یا به یکی از کتابخانه‌های عمومی تحت پوشش نهاد کتابخانه‌های عمومی باز گرداند.

در قسمت پایین هر ایستگاه مطالعه، محلی برای بازگذاشتن کتاب‌های مطالعه شده تعبیه شده است؛ که در این محل می‌توانید پیشنهاد‌های خود را برای اجرای بهتر این طرح ارائه نمایید. همچنین می‌توانید نظرات، پیشنهادها و انتقادهای خود را به شماره پیامک ۰۲۳۵۶ (اداره ایستگاه‌های مطالعه) ارسال نمایید. انتظار مجریان طرح از مردم فهیم و فرهنگ‌مدار ایران اسلامی، دقت در حفظ و نگهداری و تحویل به موقع کتاب است.

چنانچه علاقه‌مند به نگهداری کتاب‌ها برای خود باشید می‌توانید با هر جلد کتاب مبلغ دو هزار تومان به حساب ۱۲۳ به نام موسسه انتشارات کتاب نشر نزد بانک تجارت و منی در کیه شعب کشور و یا به شماره کارت ملی ۶۵۸۸ ۹۹۵۱ ۹۹۱۱ ۶۰۳۷ و کارت تجارت ۴۴۹۲ ۹۱۶۶ ۵۳۹۹ ۶۲۷۳ به نام موسسه انتشارات کتاب نشر واریز کنید. جهت پرداخت هزینه کتاب با استفاده از تلفن همراه با شماره گری کد #۷۲۲۴ از طریق صفحه کلید تلفن خود اقدام نمایید.

خیرین عزیز می‌توانند با تامین هزینه یک یا چند ایستگاه مطالعه در طول یک سال و با تامین منابع آن در راستای تقویت و گسترش طرح، مساعدت لازم را مبذول نمایند. شماره تلفن ۰۲۱-۸۸۰۲ داخلی ۱۱۱ و ۱۱۳ و آدرس اینترنتی mosharekatha@Iranpl.ir و آدرس: تهران، خیابان فلسطین، پایین تر از بلوار کشاورز، کوچه شهید ذاکری، پلاک ۹ واحد مشارکت‌های نهاد، در خدمت پاسخگویی به سوالات این عزیزان خواهد بود.

از آنجا که بعضی از کتاب‌های این طرح در مسابقات فرهنگی کتابخوانی در سطح ملی ارائه می‌شود، می‌توانید از طریق سایت‌های www.booki.ir و www.iranpl.ir اطلاعات تکمیلی را دریافت کنید.

منصور واعظی

دبیر کل نهاد کتابخانه‌های عمومی

فهرست مطالب

۹	 دیباچه
۱۱	 پیش‌گفتار
۱۳	 فصل اول: کلیات
۱۳	 ۱. طرح موضوع
۱۵	 ۲. مفهوم‌شناسی
۱۵	 الف) اخلاق
۱۶	 ب) همسایه
۱۶	 ج) آپارتمان
۱۷	 د) محدوده همسایگی
۱۸	 ۳. کاربرد رسانه‌ای
۱۹	 ۴. پیشینه پژوهش
۲۰	 ۵. پرسش‌های پژوهش
۲۰	 ۶. اهداف پژوهش
۲۱	 ۷. روش پژوهش
۲۳	 فصل دوم: اخلاق و حقوق همسایه‌داری در اسلام
۲۳	 ۱. اهمیت جایگاه همسایه‌داری در قرآن و روایات
۲۶	 ۲. بایدها و نبایدهای همسایه‌داری
۲۶	 الف) بایسته‌های اخلاق همسایه‌داری
۲۶	 یک - خوش‌همسایگی، دستور الهی
۲۶	 دو - خوش‌همسایگی، نشانه مسلمانی و ایمان
۲۷	 سه - دل‌جویی از همسایه
۳۰	 ب) حقوق همسایگی

ج) همسایه‌آزاری	۳۳
یک - جایگاه همسایه بد	۳۳
دو - مصداق‌های همسایه آزاری	۳۴
د) آثار خوش‌همسایگی	۳۷
یک - زیاد شدن روزی	۳۷
دو - آباد شدن سرزمین‌ها و طولانی شدن عمر	۳۸
سه - زیاد شدن یار و خدمه	۳۸
چهار - زیاد شدن همسایه	۳۸
هـ) آثار همسایه آزاری	۳۹

فصل سوم: آپارتمان‌نشینی

۱. بررسی و مقایسه زندگی آپارتمان‌نشینی با زندگی سستی	۴۱
الف) از نظر فیزیکی و نمای ساختمان	۴۱
ب) ابعاد معنوی	۴۳
۲. مزیت‌های زندگی آپارتمان‌نشینی	۴۵
الف) نظم‌پذیری و انضباط اجتماعی ساکنان	۴۵
ب) امنیت مالی، جانی و ناموس	۴۵
ج) تقویت روحیه اتحاد و همدلی	۴۶
د) رشد اخلاقی و تمرین مکارم اخلاق	۴۶
۳. عیب‌های زندگی آپارتمان‌نشینی	۴۷
الف) محدودیت‌های زمانی برای رفت‌وآمد ساکنان	۴۷
ب) رعایت نکردن حریم‌های عمومی و خصوصی	۴۷
ج) تأثیر فرهنگ‌های غیر هم‌سو بر تربیت عمومی خانواده	۴۸
د) رعایت نکردن حقوق در مورد مکان‌های عمومی	۴۸
هـ) آسیب‌های اخلاقی	۴۹
و) مزاحمت‌های صوتی	۴۹
۴. جلوه‌هایی از اخلاق همسایه‌داری مدرن (آپارتمان‌نشینی)	۵۰
الف) جلوه‌های مثبت	۵۰

- یک - انصاف ۵۰
- دو - ایثار ۵۱
- سه - حفظ اسرار ۵۱
- چهار - احسان و یاری ۵۲
- پنج - عفو و گذشت و تحمل همسایه ۵۲
- شش - عفت و خویشتن‌داری ۵۳
- هفت - نمونه‌های دیگر ۵۴
- ب) جلوه‌های عینی ۵۴
- یک - تجسس و قال‌گوشی ۵۴
- دو - تحمل‌گرایی و چشم و هم‌چشمی ۵۵
- سه - خودمحوری و خودخواهی ۵۵

فصل چهارم: همراه با برنامه‌سازان ۵۷

۱. محورهای کلیدی در سیاست‌گذاری و برنامه‌های کلان ۵۷
- الف) توجه دست‌اندرکاران رسانه به گسترش فرهنگ درست همسایه‌داری ۵۷
- ب) افزایش سطح آگاهی عمومی درباره اخلاق و حقوق همسایه‌داری ۵۸
- ج) نقد و ارزیابی سریال‌هایی با موضوع همسایه‌داری ۵۹
- د) الگوسازی مناسب ۵۹
- هـ) پیشنهادهای کلی ۶۰
۲. راهکارهای پرداختن به اخلاق همسایه‌داری در برنامه‌های رسانه ۶۱
- الف) ساختار دراماتیک (روال داستان، ماجراهای فرعی) ۶۱
- یک - نگاه ویژه به شخصیت‌های داستان، به عنوان همسایه ۶۱
- دو - اخلاق همسایه‌داری و الگوها ۶۱
- سه - ارزش و اهمیت اخلاق همسایه‌داری و آپارتمان‌نشینی ۶۲
- چهار - اخلاق همسایه‌داری، خانواده و فرزندان ۶۵
- ب) دیالوگ‌ها و رفتارهای در حال ایفای نقش ۶۷
- یک - توجه به سلوک صحیح همسایه‌ها ۶۷
- دو - ترسیم مصداق‌های عینی ۶۹

۷۰	 (ج) طراحی صحنه و لوکیشن
۷۰	 یک - طراحی صحنه (محیط‌های بسته و باز)
۷۱	 دو - آفت‌ها و آسیب‌های صحنه
۷۲	 (د) ساخت نماآهنگ با موضوع اخلاق همسایه‌داری
۷۵	 (هـ) طرح‌های کوتاه
۷۶	 (و) زیرنویس‌ها، پلاتو و پیام مجری
۷۷	 اول - آیه‌های قرآن
۷۸	 دوم - روایت‌ها
۷۹	 امام علی (ع):
۷۹	 امام سجاده (ع):
۸۰	 امام صادق (ع):
۸۰	 سوم - سیره معصومان و پیامبران
۸۴	 چهارم - سیره بزرگان و عالمان دین
۸۶	 پنجم - حکایت اخلاقی
۸۷	 ششم - ضرب‌المثل‌ها و اشعار
۸۸	 (ز) آموزش اخلاق همسایه‌داری و فرهنگ‌سازی در میان کودکان و نوجوانان
۸۹	 (ح) گزارش‌های خبری
۹۰	 (ط) مستندسازی
۹۱	 (ی) برنامه‌های مستقل
۹۱	 (ک) تاک شو ویژه اخلاق همسایه‌داری
۹۲	 ۳. پرسش‌های کارشناسی
۹۳	 ۴. پرسش‌های مردمی
۹۴	 کتاب‌نامه

دیاچه

متأسفانه در دنیای ماشینی امروز، روابط عاطفی و انسانی مردم با یکدیگر چنان به ضعف و خاموشی گراییده است که همسایگان نزدیک نیز کوچک‌ترین خبری از حال همدیگر ندارند و حتی گاهی پس از چهلین سال سکونت در یک محل، هنوز از نام هم‌بی‌خبرند! این در حالی است که خداوند در قرآن مجید، همه انسان‌ها را به احسان همسایگان سفارش می‌کند و می‌فرماید: «وَالْأَلَدِينَ إِحْسَانًا... الْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ؛ و به پدر و مادر و... همسایه نزدیک و همسایه دور احسان کن». (نساء: ۳۶) و

امام علی (ع) در آخرین وصیت‌های خویش در نامه ۴۲ نهج البلاغه می‌فرماید:
 اللَّهُ اللَّهُ فِي جِيرَانِكُمْ فَإِنَّهُمْ وَصِيَّةُ نَبِيِّكُمْ مَا رَأَى بَعْضُهُمْ حَتَّى ظَنَّنَا أَنَّهُ
 سَيُورَثُهُمْ.

از خدا بترسید! از خدا بترسید! دربارۀ همسایگان که همواره مورد سفارش پیامبرتان بوده‌اند (آن حضرت) به قدری دربارۀ آنان سفارش می‌کرد که گمان می‌بردیم برای ایشان میراثی قرار خواهد داد.

رفتار نیک همسایگان با یکدیگر می‌تواند سرچشمه برکت‌های فراوان باشد. امام صادق (ع) در سخنی زیبا می‌فرماید: «حُسْنُ الْجَوَارِ يُعَمِّرُ الدِّيَارَ وَ يَزِيدُ فِي الْأَعْمَارِ؛ همسایه‌داری نیکو، شهرها را آباد و عمرها را طولانی می‌کند».

وجود همسایه خوب برای آدمی، نعمتی ارزشمند است و رفت‌وآمد، رسیدگی، احوال‌پرسی، یاری، عیادت، انفاق و صدقه، رفع نیاز و هم‌دردی از جمله وظایف همسایگان و نشانه جوان‌مردی است؛ به گونه‌ای که حضرت علی(ع) در تأیید این مطلب می‌فرماید: «مِنَ الْمَرْوَةِ تَعَهُدُ الْجِيرَانَ؛ رسیدگی به همسایگان، جوان‌مردی است»^۱.

پژوهشگر ارجمند، جناب آقای محمدجواد فلاح در این پژوهش، پس از بیان ضرورت طرح اخلاق همسایه‌داری و آپارتمان‌نشینی، به بایدها و نبایدهای این ارتباط پرداخته و آثار نامطلوب همسایه‌آزاری و راهکارهای مناسب را برای احیای آداب اصیل اسلامی به وسیله رسانه ملی بازگو کرده است. امید می‌بریم که تلاش بی‌شایبه ایشان، مورد استفاده جدی برنامه‌سازان ارجمند قرار گیرد.

آنه ولی التوفیق
گروه جامعه‌شناسی
اداره کل پژوهش

پیش‌گفتار

یکی از بخش‌های سه‌گانه آموزه‌های دینی، «اخلاق» است که در پیشرفت جامعه انسانی جایگاهی ارزشمند دارد. در عصر کنونی که تکنولوژی و شهرنشینی مدرن، مفاهیم اخلاقی و انسانی را درنور دیده است، پرداختن به این موضوع، ضروری‌تر به نظر می‌رسد.

اخلاق، در هماهنگ‌سازی آموزه‌های وحی با نیاز مخاطبان، از «کلام» و «فقه» عقب مانده است. از این‌رو، شایسته است عالمان اخلاق، برای درمان مشکلات اخلاقی روزگار حال، راهکاری پویاتر به دست آورند.

امروزه دانش کلام، با عنوان «کلام جدید» و دانش فقه زیر چتر «فقه‌پویا»، عرصه جدیدی برای مخاطبان خود گسترانده‌اند که با بیانی جدیدتر می‌توانند پاسخ‌گوی نیازهای مخاطبان وحی باشند. تلاش پژوهشگران اخلاق، برای نهادینه‌سازی آموزه‌های اخلاقی در وجود مخاطبان آن، که با عنوان‌هایی همچون «اخلاق کاربردی»^۱ و «اخلاق حرفه‌ای»^۲ به کار می‌رود، درخور ستایش است. نیاز جامعه انسانی به اخلاق، کوشش فراگیری را می‌طلبد، تا همه افراد جامعه از این اصل سعادت‌بخش و انسان‌ساز بهره‌مند شوند.

«اخلاق معاشرت» که یکی از شاخه‌های مهم اخلاق کاربردی است، یکی از

۱. نک: احمد حسین شریفی، آئین زندگی (اخلاق کاربردی)، قم، نشر معارف، ۱۳۷۹.

۲. نک: احد فرامرز قراملکی، اخلاق حرفه‌ای، تهران، مؤلف، ۱۳۸۲.

آیین‌نامه‌های بسیار پویا برای نهادینه‌سازی اخلاق در جامعه اسلامی به‌شمار می‌رود. اخلاق معاشرت، آداب هم‌نشینی و ارتباط گروه‌های مختلف انسانی را در سایه اخلاق نشان می‌دهد که در کتاب‌های روایی و اخلاق، ذیل عنوان‌هایی چون «کتاب العشره» یا «باب المعاشره» آورده شده است.

هدف از این پژوهش، پرداختن به «اخلاق همسایه‌داری» است که از مصداق‌های اخلاق معاشرت به‌شمار می‌رود. توجه به این موضوع بسیار ضروری است، زیرا پس از خانواده که کوچک‌ترین و اساسی‌ترین تشکل اجتماعی انسان‌ها به‌شمار می‌آید، همسایگان می‌توانند با همکاری و معاشرت اخلاقی و عاطفی درست، پاسدار فرهنگ و اصول ارزشی و ضامن استحکام و استواری جامعه خویش باشند.

در این پژوهش، ابتدا به اهمیت و جایگاه همسایه و اخلاق همسایه‌داری در اسلام و آن‌گاه به بایدها و نبایدها و حقوق همسایگان خواهیم پرداخت. سپس همسایه‌داری مدرن را - که امروزه باعنوان آپارتمان‌نشینی از آن یاد می‌شود - بررسی و نظام اخلاقی آن را طرح خواهیم کرد. در نهایت، به بررسی اخلاق همسایه‌داری و آپارتمان‌نشینی در رسانه می‌پردازیم و راهکارهایی به‌منظور گسترش اخلاق همسایه‌داری پیشنهاد خواهیم کرد.